

Kıtap Dünyasından:

TÜRKÇE-ÖZBEKÇE, ÖZBEKÇE-TÜRKÇE SÖZLÜK*

Sovyetler Birliğinin tahminleri alt üst edencesine hızlı çöküşü, 1991 yılının en önemli olaylarından biri sayıldı. Bu durum, en çok da biz Türkler için önemliydi. Ama o günlerde herkes birbirine " Acaba geçici bir sarsıntı mı? " sorusunu yöneltiyordu. Sarsıntı devamlıydı; 20. yüzyılın son çeyreğinde bir coğrafya depremi yaşıyordu. Geniş bir sahada aralıklarla devam eden depremin ardından, beş bağımsız Türk cumhuriyeti tozlarını silkerek ayağa kalktılar.

Yeni bağımsız cumhuriyetlerin ortaya çıkmasıyla birlikte bir yandan sevindik, bir yandan da bazı sorunlukları yüklenmemiz gerektiğini hissettik. Bir iken altı olmuştuk. Dünya üzerinde etkimizi arttıracığımız günler yakındı. Ne demişti Yunus'umuz: " Kuru idik yaş olduk/ Ayak idik baş olduk/ Kanatlandık kuş olduk/ Uçtuk elhamdülillah". " Yunus ne hoş dimişsün/ Bal u şeker yimişsün".

Daha önce belirli kesimlerin gayretleri dışında Sovyetlerdeki kardeşlerimizle ilgilenen yoktu. Bunların gayretleri de yadırganıyordu. Ama gün geldi buralarla ilgilenmeyenler garip karşılanır oldu.

Son zamanlarda dünyada meydana gelen olaylar, başımızı o kadar döndürdü ki, bu dönüş sırasında bazen beynimiz zonkladı, bazen de kendimize geldik. Kendimize geldik, çünkü yeni bağımsızlığına kavuşan Türk cumhuriyetlerinde ve diğer yerlerde bulunan kardeşlerimizle ilgilenmek, onları konuşmak devlet politikası haline geldi. Öyle ki ülkemizde her fikrin insanının yüzü bir kere daha Doğuya döndü. Zaten bizim zamana sırlarla yazılmış geniş zamanlı bir cümlemiz vardı: " Işık Doğudan gelir". Doğu kültürünü ve Osmanlı'yı yeniden tartıştık. Birkaç sene önce ateşli Osmanlı düşmanı olan aydınlarımız bile artık gerçeği görmüşlerdi. Özellikle " Körfez Krizi"yle" Bosna Faciası"nı birbiriyle karşılaştırınca, Balkanlardan gelen soğuk ve yağışlı havanın iyice etkisinde kaldık. XIX. asırda Batıdan doğduğunu sandığımız güneş, yakın bir zamanda Bosna'da battı. Misak-ı Millî sınırları içerisinde yaşıyorduk, ancak kalbimizdeki sınırlar o kadar genişlemişti ki, en uzakta yaşayan kardeşlerimizi kuşatacak kadardı. Günlerdir içimizde bir heyecan saklıyoruz "Diriliş heyecanla başlar." diye.

İşte bugün somut işler yapmanın tam vaktidir. Daha eskiye uzanmakla birlikte 1917 Ekim devriminden sonra dilleri, tarihleri, kültürleri

Yrd. Doç. Dr. Mehmet KARA

Kırıkkale Ü. Fen-Ed. Fak. Öğr. Üyesi

farklı mecralara yönlendirilmeye çalışılan kardeşlerimizle birlikte oturup yeniden düşünme ve her şeye olması gereken açıdan bakma zamanıdır. Bu konudaki çalışmalar daha önceki yıllarda ferdi çalışmalara dayanıyordu. Bunun en güzel örneğini 1977 yılında yayımlanan *Bugünkü Türk Alfabeleri* adlı eseriyle değerli ilim adamı Prof. Dr. Ahmet B. Ercilasun vermişti. Bu eserin yakın zamanlarda Kültür Bakanlığı tarafından *Örneklerle Bugünkü Türk Alfabeleri* adıyla birkaç yeni baskısı yapılmıştır. Yine Ercilasun'un başkanlığında bir komisyon tarafından hazırlanan *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I-II* (Kültür Bakanlığı, Ankara 1991) önemli bir çalışmadır. Bu çalışmada ferdi gayret ile devlet desteği el ele yürümüştür. 1993 yılı içerisinde benzer bir eserde **Nizamiddin Mahmud - Ertuğrul Yaman**, tarafından Özbekistan'da yayımlandı. *Türkçe-Özbekçe, Özbekçe-Türkçe Sözlük (Taşkent 1993)* Eserin lacivert ön kapağındaki iki figür dikkatimi çekti. Sanırım bunlar İstanbul ve Semerkand'da bulunan iki tarihi külliyyeye ait. Tabii sözlük *Türkçe-Özbekçe*, olunca esere İstanbul ve Semerkand kapılarından giriliyor. Bu kapılardan girdiğimde karşıma ilk çıkan "Söz Başı". Burada, Türk dilinin geçmişte ve günümüzdeki yayılma alanları üzerinde duruluyor. Sözlüğün hazırlan-

masında takip edilen yollar dile getiriliyor. Bu bölümü, "Sözlüğü Kullanmada Dikkat Edilecek Hususlar" ve "Transkripsiyon İşaretleri" izliyor. Ardından sözlüğün Türkçe-Özbekçe kısmı başlıyor.(s. 14-174) Son kısımda Özbekçe-Türkçe bölümü yer alıyor, (s. 175-319)

Eserin kelime bölümünde öncelikle ilgili madde başları yazılmış, sonra bazı transkripsiyon işaretlerinin de yardımıyla kelimelerin okunuşu gösterilmiş, üçüncü sütunda ise diğer lehçedeki karşılığı verilmiştir.

"Söz Başı"nda on iki-on üç bin kelimelik olduğu ifade edilmiştir. Bununla yalnız madde başlarının kastedildiği anlaşılıyor. Bir kelimenin farklı birkaç manasının da verildiğini düşündüğümüzde, bu sayı daha da artmaktadır.

Biz, bu tür çalışmaların Türk dünyasının birbirine yaklaşmasında faydalı olacağına inanıyoruz.

Sözlüğü hazırlayanlar, yaptıkları çalışmalardan dolayı Özbekistan Yazarlar Birliği Tanıtma Merkezinin "Uluslararası Mahmud Kaşgarî Ödülü"nü almışlardır. Biz de bu gayretlerinden dolayı kendilerini kutlar, yeni çalışmalarını bekleriz.

* NİZAMİDDİN, Mahmud - ERTUĞRUL, Yaman, Gafur Gulam Namidağı Edebiyat ve Sanat Neşriyatı.